

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
PRESIDENT

ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL
ONOR. IMĦALLEF ROBERT G. MANGION

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 22 ta' Ġunju, 2023.

Numru 1

Ċitazzjoni numru 945/2005/2 JPG

*Middlesea Insurance plc,
illum Mapfre Middlesea plc*

v.

*Falcotrans Limited; Thomas Smith & Co.
Limited* b'hal aġenti f'isem *Allways Freight
Limited* li b'dikriet tal-10 ta' Ottubru 2006 ġie
korrett għal *Allways Freight UK Limited* u
*Allways Groupage; Anthony Falzon & Sons
Limited; u Francis Zammit & Brothers*

1. Din is-sentenza hija dwar talba magħmula mis-soċjetà konvenuta *Falcotrans Limited* [*Falcotrans*] biex jinstema' mill-ġdid appell maqtugħ b'sentenza ta' din il-qorti tas-7 ta' Marzu 2022 ["is-sentenza attakkata"], wara li titfassar dik is-sentenza, għax tgħid illi s-sentenza applikat il-liġi ħażin (art. 811 (e) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili).

2. Il-fatti rilevanti ġew imfissra hekk fis-sentenza attakkata:

»*Mapfre* kienet fetħet il-kawża kontra l-erba' entitajiet imħarrkin wara li, taħt il-polza ta' assikurazzjoni li hija ħarġet favur iż-żewġ kumpanniji importaturi tal-magna, ikkumpensathom għall-ħsarat li ġarrbet hija u tingarr lejn Malta u li, minħabba fihom, l-assikurati kellhom jerġgħu jibagħtuha lura lil mingħand min kienu xtrawha. Il-kumpannija mħarrka *Thomas Smith & Co. Limited* (minn issa 'l hemm imsejha "TSC") kienet l-aġent f'Malta tal-kumpannija li għabbiet u ġarret f'*container* il-magna mir-Renju Unit sad-depożit ta' TSC f'Malta, filwaqt li d-ditta ta' burdnara *Francis Zammit & Brothers* (minn issa 'l hemm imsejha "Zammit") tqabbdet minn TSC biex niżżlitha mill-*container* u għabbietha fuq il-vettura tal-kumpannija mħarrka *Anthony Falzon & Sons Limited* (minn issa 'l hemm imsejha "AFS") li kellha ġgħorrha sal-post ta' min xtraha u tikkonsenjajielha. L-appellanti (*Falcotrans*) kienet tqabbdet minn min xtara l-magna biex tieħu ħsieb il-ġarr tagħha mingħand il-bejjieġħ fir-Renju Unit sal-fond f'Burmarrad fejn kellha ssir il-konsenja tagħha lix-xerrejja assikurati. *Mapfre* ħallset lill-assikurati tagħha s-somma ta' wieħed u sebgħin elf, seba' mija u sitta u tletin Lira Maltija (Lm71,736) bħala kumpens għas-saldu taħt il-polza u huma ssurrogawha fil-jeddijiet tagħhom f'Diċembru tal-2004. *Mapfre* fetħet il-kawża f'Ottubru tal-2005.

3. L-ewwel qorti kienet:

»... .. sabet li l-kumpanniji mħarrkin *Thomas Smith & Co Limited* fil-kwalità tagħha premissa, *Anthony Falzon & Sons Limited* u d-ditta *Francis Zammit & Brothers* ma kinux il-kontraditturi leġittimi tal-pretensjonijiet attriċi u ħelsithom mill-ħarsien tal-ġudizzju, ċaħdet l-eċċezzjonijiet tal-appellanti *Falcotrans Limited* (minn issa 'l hemm imsejha "l-appellanti") u laqgħet it-talbiet tal-kumpannija attriċi (minn issa 'l hemm imsejha "*Mapfre*") billi sabet li l-appellanti kienet responsabbli għad-danni mġarrbin mill-kumpanniji assikurati ma' *Mapfre* għall-ħsara li ġarrbet il-magna mixtrija minnhom li taqta' l-laħam hi u tingarr lejn Malta, u kkundannatha tħallas lil *Mapfre* s-somma ta' mija u sitta u sittin elf, tmien mija u sebgħa u għoxrin euro u disgħin ċenteżmu (€166,827.90), flimkien mal-imgħaxijiet legali fuq dik is-somma b'seħħ mit-22 ta' Marzu 2006 sal-jum tal-ħlas effettiv, u kif ukoll l-ispejjeż tal-kawża.«

u ddeċidiet hekk fis-sentenza tagħha tal-4 ta' Mejju 2016:

»1. tiddikjara illi s-soċjetà attriċi kif surrogata sofriet danni konsider-evoli li jammontaw għal €166,827.90 (mija u sitta u sittin elf, tmien mija u sebgħa u għoxrin euro u disgħin ċenteżmu);

»2. tiddikjara illi s-soċjetà konvenuta *Falcotrans Limited* hija responsabbli għad-danni sofferti mis-soċjetà attriċi kif surrogata; u

»3. tikkundanna lis-soċjetà konvenuta *Falcotrans Limited* thallas lis-soċjetà attriċi kif surrogata s-somma ta' €166,827.90 (mija u sitta u sittin elf, tmien mija u sebgħa u għoxrin euro u disgħin ċenteżmu) kif ukoll l-imgħax legali dekoribbli mit-22 ta' Marzu 2006 sad-data tal-pagament effettiv.

»Bl-ispejjeż kontra *Falcotrans Limited*.«

4. Ir-raġunijiet li wasslu lill-qorti tal-ewwel grad għad-deċiżjoni tagħha ġew imfissra hekk fis-sentenza ta' dik il-qorti:

»Min-noti ta' sottomissjonijiet u t-trattazzjoni li saret mill-partijiet, jidher illi hemm disgwid rigward il-liġi applikabbli fil-każ *de quo*. Is-soċjetà attriċi tibbaża l-posizzjoni tagħha fuq is-CMR¹ mentri is-soċjetajiet intimati jibbazaw it-teżi tagħhom fuq il-liġi li tirregola l-ġarr tal-merkanzija bil-baħar.

»... ..

»*Mis-survey report* ... jirriżulta illi l-ħsara lill-merkanzija saret waqt illi din kienet għadha l-Ingilterra duranti l-ewwel parti tat-traġitt tagħha. Huwa jgħid filfatt illi “[t]he damages may have been concealed by re-arranging and/or replacing the plastic sheeting altogether”. Jidher għalhekk illi l-merkanzija in kwistjoni ġarrbet ħsara waqt li kienet qed tingarr fuq l-art, u *cioè* qabel ma bdiet tingarr fuq il-baħar. Konsegwentement ... il-qorti taqbel mas-soċjetà rikorrenti illi l-liġi u r-regoli applikabbli huma dawk relattivi għal ġarr ta' merkanzija fuq l-art, u mhux dawk relattivi għal ġarr ta' merkanzija fuq il-baħar.

»Il-qorti hija tal-fehma illi is-soċjetajiet intimati *Thomas Smith & Co Ltd noe, Anthony Falzon & Sons Ltd* u *Francis Zammit and Brothers Ltd* ma assumew l-ebda obligazzjoni kontrattwali fil-konfront tas-soċjetà attriċi kif surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha, iżda daħlu biss fi ftehim mas-soċjetà intimata *Falcotrans Limited* ta' subappalt għat-trasport tal-merkanzija. Però kienet is-soċjetà *Falcotrans Limited* it-trasportatur responsabbli għall-konsenja tal-merkanzija fil-konfront tas-soċjetà attriċi u hija tibqa' hekk responsabbli indipendentement mill-fatt illi tkun qabdet persuna oħra għal dak ix-xogħol jew servizz

»... ..

»L-artikolu 3 tal-*Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR)*, Kapitolu 486 tal-Liġijiet ta' Malta, jipprovdi:

»“For the purposes of this Convention the carrier shall be responsible for the acts and omissions of his agents and servants and of any other persons of whose services he makes use for the performance of the carriage, when such agents, servants or other persons are acting within the scope of their employment, as if such acts or omissions were his own.”

¹ *Convention on the International Carriage of Goods by Road*, inkorporata fl-Att dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (Kap. 486)

»... ..

»Wara li rat il-provi prodotti fil-mori ta' dawn il-proċeduri, il-qorti hija tal-fehma illi ġie suffiċjentement provat illi l-merkanzija ordnata mis-soċjetà assikurata sofriet ħsara waqt it-traġitt tagħha mill-Ingilterra lejn Malta. Jirriżulta illi, meta waslet Malta, il-magna ma kinetx fuq il-*pallet* oriġinali tagħha, u dan billi, skont id-*diagram* mogħti mill-kumpannija li ħadet ħsieb il-*packing* tal-magna lill-Inġinier Ellul, il-magna kienet oriġinarjament fuq *two-tier pallet* u kienet marbuta mal-*pallet* bi *steel straps*. Meta waslet Malta però kienet tinsab fuq *single-tier pallet* u ma kinetx marbuta mal-*pallet*. Irriżulta wkoll illi l-magna lanqas ma kienet marbuta mal-*container*. Minħabba f'hekk il-magna tidher li ssubiet ħsarat konsiderevoli waqt li kienet qed tingarr u, b'riżultat, soffriet danni estensivi kif jidher fir-rapport tal-Inġinier Ellul.

»Il-baži tar-responsabilità tat-trasportatur tinsab fl-artikolu 17(1) tar-regolamenti ta' *CMR*, li jgħid:

»“The carrier shall be liable for the total loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery.”

»... .. il-baži ta' responsabbiltà enunċjata fis-*CMR* mhix eskluża billi dak li jkun aġixxa dilligentement, iżda hemm oneru akbar mixfut fuq it-trasportatur, li jrid jieħu l-mezzi kollha biex jevita kull ħsara jew serq

»... ..

»Il-qorti tqis illi s-soċjetà konvenuta naqset milli tieħu l-prekawzjonijiet kollha neċessarji sabiex tevita illi tiġi rekata ħsara lill-merkanzija tas-soċjetà assikurata, senjatament billi l-merkanzija ma ġietx marbuta mal-*container* sabiex din tkun sigura waqt it-traġitt.

»Rigward id-danni pretiżi mis-soċjetà attriċi ... jidher illi s-soċjetà assikurata kienet xtrat magna oħra minflok dik ordnata minnha għal total ta' 116,440 sterlina li dak iż-żmien kienu ekwivalenti għal Lm72,322.98.

»... .. is-soċjetà attriċi ħallset lis-soċjetà assikurata s-somma ta' Lm71,736 għall-claim tagħha relattiva għall-kawża *de quo*, u *cioè* is-somma ekwivalenti għal €166,827.90.

»Il-qorti tqis illi ma ngabet l-ebda prova sabiex b'xi mod tiskredita l-ammont pretiż mis-soċjetà attriċi li fid-dawl tal-provi kollha prodotti f'din il-kawża jidher ġustifikat.

»... ..

»Fil-kawża odjerna ma jidhirx illi s-soċjetà assikurata kienet bagħtet xi ittra uffiċjali lis-soċjetà konvenuta *Falcotrans Limited*, u għalhekk l-imgħax għandu jibda jiddekorri mid-data tan-notifika tar-rikors ġuramentat u *cioè* mit-22 ta' Marzu 2006.«

5. *Falcotrans* appellat iżda din il-qorti fis-sentenza attakkata ċaħdet l-appell għal raġunijiet li safejn relevanti għal dawn il-proċeduri tallum fissrithom hekk:

»13. L-appellanti tqajjem tliet aggravji mis-sentenza appellata. Fl-ewwel aggravju, hija tgħid li l-ewwel qorti ma messha qatt sabitha ħatja għad-danni mgarrba minn *Mapfre* u ma messha qatt ordnatilha tħallasha tagħhom. Fit-tieni aggravju tilmenta mil-likwidazzjoni magħmula mill-ewwel qorti u tgħid li s-somma kellha tkun ħafna anqas, filwaqt li fit-tielet aggravju tilmenta dwar dik il-parti tas-sentenza appellata li tgħid li l-imagħax fuq is-somma likwidata kellu jibda miexi minn dak inhar li laqgħet in-notifika tal-atti tal-kawża.

»... ..

»25. Bit-tieni aggravju tagħha, l-appellanti tgħid li, ukoll jekk kellha titqies responsabbli biex tagħmel tajjeb lil *Mapfre* għall-kumpens li ħallset lill-assikurati tagħha, l-ammont ta' danni likwidat fis-sentenza appellata kien iżżejjed u messu kien inqas. Hija tgħid li, jekk wieħed jimxi mal-*Hague Rules* u mal-klawsola 7 tal-polza ta' tagħbija, kellu joħroġ li l-ogħla somma li hija trid tagħmel tajjeb għalih kien ta' ħames mitt Dollaru Amerikan (\$500)².

»26. *Mapfre* twarrab dan l-aggravju u tgħid li l-argument tal-kejl tal-kumpens irid jitqies skont id-dispożizzjonijiet tal-Kapitolu 486 tal-Liġijiet ta' Malta. Iżżid tgħid li d-dispożizzjonijiet tal-klawsola msemmija fil-polza ta' tagħbija jgħoddu biss għal min huwa msieheb fil-*British International Freight Association* u għalhekk ma jgħinix lill-appellanti, li ma wrietx li hija msieħba ma' dik l-assoċjazzjoni. Għalqet billi qalet li, f'kull każ, il-limitazzjoni msemmija fil-polza m'hijjex waħda awtomatika, u, fid-dawl tal-bosta sentenzi mogħtjin mill-qorti tagħna u minn dak li jiktbu l-awturi fil-qasam, ma jistax jingħad li l-qorti kienet se ssib li l-appellanti ma kinitx naqset bi traskuraġni fit-twettiq tal-ħatra mogħtija lilha.

»27. Min-naħa tagħha, *TSC* taqbel li, jekk kemm-il darba kellha titqies li taħti għall-ħsara li għrat, l-ogħla ammont ta' kumpens li hija kienet marbuta tħallas lil *Mapfre* kien dak determinat bil-polza ta' tagħbija u li, skont il-klawsola 7 tal-istess polza, dan ma kellux jaqbeż il-\$500 Amerikan.

»28. Il-qorti ssib li, ladarba l-kwestjoni tal-ħtija f'dan il-każ hija regolata bit-termini tas-*CMR Convention*, ma tistax tilqa' l-aggravju tal-appellanti kif imressaq. Għall-kuntrarju, issib li l-kejl tal-kumpens irid jitqies skont dak li tipprovdi l-imsemmija Konvenzjoni fl-artikoli 17 u 23 tagħha. Għalhekk, il-qorti se twarrab kemm l-argument tal-appellanti u kif ukoll dak ta' *TSC* dwar it-tħaddim tal-polza ta' tagħbija u tal-*Hague/Visby Rules* fir-rigward. L-artikolu 17 tal-Konvenzjoni jgħid li

»“1. The carrier shall be liable for the total or partial loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery as well as for any delay in delivery”.

»Dan l-artikolu jrid jinqara flimkien mal-artikolu 23 tal-istess Konvenzjoni li, fil-parti rilevanti tiegħu, jgħid:

»“1. When, under the provisions of this Convention, a carrier is liable for compensation in respect of total or partial loss of goods, such compensation shall be calculated by reference to the value

² »Li jgħibu €446.63 jew xi ħaġa hekk fi flus tallum«

of the goods at the place and time at which they were accepted for carriage.

»“2. The value of the goods shall be fixed according to the commodity exchange price or, if there is no such price, according to the current market price or, if there is no commodity exchange price or current market price, by reference to normal value of goods of the same kind and quality.

»“3. Compensation shall not, however, exceed 8.33 units of account per kilogram of gross weight short”.

»L-istess artikolu jtkellem ukoll dwar rifużjoni ta' noll, dazji u nfiq iehor b'rabta mal-ġarr tal-merkanzija³.

»29. Minn qari ta' dawk id-disposizzjonijiet tal-Konvenzjoni, joħroġ ċar li r-regola hi li l-kumpens huwa dovut għal kull telf fil-merkanzija mill-waqt li fih it-trasportatur jilqa' għandu l-merkanzija li fi ħsiebu jgħorr sal-waqt tal-kunsinna lid-destinatarju. Hija r-regola wkoll li tali kumpens jitqies b'riferenza għal kemm kienet tiswa l-merkanzija fil-waqt li t-trasportatur ħadha biex iġorrha. Fil-każ tallum, il-magna kellha tinbidel għal kollox, u għalhekk il-kumpens kien ta' prezzha. Prezzha joħroġ mill-fattura tal-bejgħ tagħha lill-assikurati ta' *Mapfre*. Minħabba li l-magna tant ġarrbet ħsarat li kellha tinbidel b'waħda ġdida, kellha tinxtara magna ġdida. *Mapfre* kkumpensat lill-assikurati tagħha l-prezz ta' din il-magna l-ġdida li ngabet f'Malta minflok l-oħra li kellha l-ħsarat. L-ewwel qorti wettqet eżerċizzju tajjeb ta' sħarriġ ta' kemm kienet inefqa li l-assikurati ta' *Mapfre* daħlu għaliha biex xtraw u ġabu f'Malta l-magna l-oħra. L-appellanti u l-ebda wieħed mill-appellati l-oħrajn ma jidher li miera dawk il-provi.

»30. Ladarba dan hu hekk, ma hemm l-ebda raġuni għalfejn din il-qorti jmissha twarrab il-fehma tal-ewwel qorti, u ssib li l-likwidazzjoni mwettqa fis-sentenza appellata hija waħda tajba u skont il-liġi.

»31. Bit-tielet aggravju tagħha, l-appellanti tqis li l-ewwel qorti ma messhiex rabtet l-imgħax fuq il-ħlas tal-kumpens likwidat mal-jum li fih infetħet il-kawża, imma, jekk xejn, messha rabtitu ma' dakinhar li ngħatat is-sentenza appellata. F'dan ir-rigward, l-appellanti tgħid li għalkemm tagħraf li f'każijiet bħal dawn hija “prassi kontinwa meta *si tratta* ta' ammont mitlub determinat”, li l-imgħax jimxi minn data partikolari, f'dan il-każ ma kienx ħtija tagħha li għadda ċertu żmien biex inqatgħet il-kawża. B'mod partikolari, l-appellanti tilmenta mill-fatt li mhux ftit żmien inġela minħabba l-eċċezzjonijiet preliminari li qajmet TSC, għal liema żmien l-appellanti ma kienet taħti bl-ebda mod. Tgħid li kien jixraq li l-imgħax jibda miexi minn dakinhar li ngħatat is-sentenza appellata.

»32. Għal dan l-aggravju wieġbet *Mapfre* biss. Qalet li lanqas dan l-aggravju ma huwa mistħoqq għaliex l-ammont ta' kumpens li talbet issemma sa mill-bidunett fl-att ġudizzjarju li bih infetħet il-kawża u għaliex il-kumpens mitlub għandu min-natura ta' dejn kummerċjali.

»33. Il-qorti tqis li dan l-aggravju wkoll mhux mistħoqq. Ir-raġunijiet imsemmija mill-appellata *Mapfre* huma lkoll tajba u l-qorti toqgħod fuq-hom. L-ewwel qorti mxiet sewwa fil-qies tagħha ta' din it-talba ta' *Mapfre*. U ladarba l-pretensjonijiet ta' *Mapfre* kienu mressqa l-ewwel

³ »Art. 23(4) tal-Konvenzjoni«

darba fl-att taċ-ċitazzjoni li bih infetħet il-kawża, l-imghax kellu jibda miexi minn dakinhar li l-appellanti laqgħet in-notifika ta' dak l-att promotur.

»Mir-riferti li hemm mal-atti tal-kawża jirriżulta li l-appellanti laqgħet in-notifika tal-att taċ-ċitazzjoni sewwasew fit-22 ta' Marzu 2006. Dwar l-ilment tal-appellanti li ntuża żmien mhux qasir biex tqiesu l-eċċezzjonijiet li qajmet parti oħra mħarrka fil-kawża, il-qorti tirrileva li lanqas wara li nġhatat is-sentenza preliminari ma jidher li l-appellanti ħadet passi biex tara li, għall-anqas, tikkawtela l-ammont reklamat minn *Mapfre*. Dan lanqas ma sar wara li nġhatat is-sentenza appellata, f'liema każ b'depożitu tas-somma pretiża taħt is-setgħa tal-qorti l-mixi tal-imghax kien jitwaqqaf.

»34. Għalhekk, dan l-aggravju wkoll mhux se jintlaqa'.

»35. Għal dawn ir-raġunijiet, il-qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi billi tiċħad l-appell imressaq mill-kumpannija intimata *Falcostrans Limited* mis-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fl-4 ta' Mejju 2016 fil-kawża fl-ismijiet premessi bħala mhux mistħoqq fil-fatt u fid-dritt, u għalhekk tikkonferma għal kollox dik is-sentenza; u tordna li l-appellanti tħallas l-ispejjeż ta' dan l-appell.«

6. B'rikors tat-8 ta' Ġunju 2022 *Falcostrans* talbet illi l-appell jinstema' mill-ġdid wara li titħassar is-sentenza appellata għax tgħid illi dik is-sentenza applikat il-liġi ħażin (art. 811 (e) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili). Għal dan ir-rikors wiegħbu *Thomas Smith & Co. Limited nomine* fis-6 ta' Lulju 2022 u *Mapfre Middlesea p.l.c.* [*Mapfre*] fit-12 ta' Lulju 2022.
7. Ir-raġuni għat-talba għat-tħassir tas-sentenza giet imfissra hekk fir-rikors:

»... .. l-esponenti sejra titlob illi dina l-qorti jogħġobha tħassar is-sentenza minnha mogħtija fis-7 ta' Marzu 2022, limitatament dwar dak li ġie deċiż fir-rigward tas-segwenzi kapijiet: (i) l-ewwel kap relattiv għal-likwidazzjoni u l-*quantum* tad-danni favur *Mapfre Middlesea Insurance plc* fl-ammont ta' €166,827.90 (ii) it-tielet kap relattiv għall-kundanna tas-soċjetà rittrattandi għall-ħlas tad-danni likwidati *ai termini* tal-ewwel kap kif ukoll għall-ħlas tal-imghax legali fuq il-*quantum* tad-danni likwidati kontrieha mit-22 ta' Marzu 2006 sal-ħlas tal-pagament effettiv

»... ..

»Fir-rigward ta' dawn il-kapijiet tal-likwidazzjoni tad-danni u tal-kundanna għall-ħlas tal-istess danni hekk likwidati, filwaqt illi fis-sentenza tal-ewwel qorti, fil-konsiderazzjonijiet tagħha rigwardanti l-kap tar-responsabbiltà, dik il-qorti għamlet riferenza ampja għall-Konvenzjoni dwar il-Garr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (*CMR*) tant illi qatgħet il-kwistjoni ta' responsabbiltà billi applikat din l-istess Konvenzjoni, artikolu 17, meta giet imbagħad biex tikkunsidra l-*quantum*

tad-danni li kellha tordna kontra s-soċjetà ritrattandi, ma tagħmel l-ebda riferenza għal din l-istess Konvenzjoni u għall-artikoli fiha, senjatament l-artikolu 23 *et seq.* tal-Konvenzjoni li jirregolaw il-kwistjoni ta' kumpens u kif għandu jiġi likwidat f'każijiet fejn tapplika l-Konvenzjoni, daqslikieku ma kinux jeżistu regoli f'dan is-sens *ai termini* tal-istess liġi. Fil-fatt minn imkien f'dik is-sentenza ma jirriżulta fuq liema bażi legali u artikolu tal-liġi waslet għad-deċiżjoni tagħha l-ewwel qorti fil-likwidazzjoni tad-danni.

»Min-naħa l-oħra però, kuntrarjament għall-ewwel qorti, il-Qorti tal-Appell fil-konsiderazzjonijiet tagħha fl-appell dwar dawn il-kapijiet għamlet riferenza għall-artikolu 23; fil-fatt qalet illi l-artikolu 17 li jstabilixxi responsabbiltà tal-*carrier* f'każ ta' "*total or partial loss, damage or delay*" kellu jinqara flimkien mal-artikolu 23 li jirreferi għall-kumpens f'każ ta' tali responsabbiltà, u addirittura anki kkwotat l-ewwel tliet sub-inċiżi tal-artikolu 23 mit-tmien sub-inċiżi li hemm fl-istess artikolu 23, u b'riferenza għal dak li hemm kontenut fis-sub-inċiżi (1) u (2) tal-artikolu 23, *ossia*:

»"1. When under the provisions of this Convention, a carrier is liable for compensation in respect of total or partial loss of goods, such compensation shall be calculated by reference to the value of the goods at the place and time at which they were accepted for carriage.

»"2. The value of the goods shall be fixed according to the commodity exchange price or, if there is no such price, according to the current market price or, if there is no commodity exchange price of current market price, by reference to the normal value of goods of the same kind and quality."

»waslet għad-determinazzjoni illi, peress li l-magna tant ġarrbet ħsarat li kellha tinbidel b'waħda ġdida, u peress illi prezzha li jirriżulta mill-fattura kien ġie ikkumpensat mis-soċjetà ritrattata *Mapfre Middlesea plc* lill-assikurati tagħha, il-Qorti tal-Appell applikat dawn is-sub-inċiżi, li fl-opinjoni tas-soċjetà ritrattandi huma applikazzjoni tal-liġi ħażin, meta kkonfermat illi l-likwidazzjoni tad-danni kienet tal-valur totali tal-magna ikkumpensata lill-assikurati u ammontanti għal €166,827.90 u kkonfermat illi tali danni għandhom jitħallsu mis-soċjetà ritrattandi.

»Il-Qorti tal-Appell kellha, minflok, tapplika is-sub-inċiż (3) tal-artikolu 23 moqri flimkien mas-sub-inċiż 7 tal-artikolu 23 tal-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (*CMR*), liema sub-inċiż (3) huwa dak l-artikolu tal-liġi li japplika għall-każ in deżamina mhux is-sub-inċiżi (1) u (2) tal-artikolu 23. Artikolu 23(3) jillimita ir-responsabbiltà tal-*carrier* bil-piż u jaqra hekk "*Compensation shall not, however, exceed 8.33 units of account per kilogram of gross weight short*". Incidentament il-Qorti tal-Appell dan is-sub-inċiż (3) ikkwotatu *verbatim* fis-sentenza tagħha tas-7 ta' Marzu 2022 imma fl-istess ħin injoratu kompletament għaliex ma applikatux għall-każ in deżamina. kif legalment kellha tagħmel. *Di più* meta illikwidat il-valur sħiħ tal-merkanzija ma tat l-ebda ġustifikazzjoni għalfejn kienet qed tiżvijja mill-liġi applikabbli f'dan il-każ taħt l-artikolu 23(3) li jillimita l-kumpens fejn il-valur jeċċedi il-massimu tal-kumpens kalkolat skond il-piż *ai termini* ta' dan l-istess provvediment.

»Mill-atti proċesswaj jirriżulta ampjament f'diversi dokument esebiti illi l-piż tal-magna in kwistjoni li ġarrbet il-ħsarat u ġiet ikkumpensata kien ta' 1,300 kilogramm

»... ..

»Mill-provi esebiti ... jirriżulta illi l-magna ġiet miġbura minn *Shipleigh Transport Services (UK)* mill-istores ta' *AEW Thurne Limited (UK)* fil-5 ta' Ottubru 2004 u ... waslet Malta fit-13 ta' Ottubru 2004.

»Applikat dan is-sub-inċiż (3) tal-artikolu 23 *CMR* u moqri flimkien mas-sub-inċiż (7) tal-artikolu 23 *CMR* li jstabilixxi is-segwenti "*The unit of account mentioned in this convention is the Special Drawing Right (SDR) as defined by the International Monetary Fund. The amount mentioned in paragraph 3 of this article shall be converted into the national currency of the State of the Court seised of the case on the basis of the value of that currency on the date of the judgement or on the date agreed upon by the parties ...*", u allura:

»(a) jekk wiehed jhares lejn *SDR* fil-5 ta' Ottubru 2004 meta ġiet miġbura l-merkanzija ... u bdiet tingarr bit-triq ... biex eventualment tiġi mibgħuta Malta, 1 *SDR* kien ekwivalenti għal €1.190470 filwaqt illi meta waslet Malta l-merkanzija fit-13 ta' Ottubru 2004, 1 *SDR* kien ekwivalenti għal €1.196630 – dan jirriżulta mill-*Currency Units per SDR for October 2004* ippubblikati mill-*International Monetary Fund (IMF)*;

»b) jekk imbagħad fl-ispirtu tas-sub-inċiż (7) li addiritura jirreferi għall-konverzjoni minn *SDR* għall-munita nazzjonali tal-qorti li tkun qed tisma' talba għall-kumpens (f'dan il-każ Malta, li tuża l-munita tal-euro) fid-data tas-sentenza għaliex ma jirriżulta minn imkien li kien hemm xi qbil bejn il-partijiet f'dan is-sens, u ċjoè allura l-4 ta' Mejju 2016 meta ngħatat is-sentenza tal-ewwel qorti li sabet lis-soċjetà rittrattandi responsabbli għad-danni, ir-rata ta' konverzjoni ta' 1 *SDR* kienet ta' €1.234180, dan kif jirriżulta minn dokument *Currency Units per SDR for May 2016* ... maħruġa mill-*IMF*

...

»Għalhekk applikat dan kollu li jingħad fl-ispirtu tas-sub-inċiż (3) tal-artikolu 23, a bażi tal-piż tal-merkanzija li nġarret Malta u mertu ta' din il-kawża, jirriżulta illi l-kumpens ma seta' qatt ikun ogħla mis-segwenti kalkolu (*gross weight* × 8.33 *SDR*) – f'dan is-sens qed jiġu komputati 3 stadji diversi tal-ġarr u indipendenti minn xulxin:

»(1) 5 ta' Ottubru 2014 meta beda l-ġarr u seħħet il-ħsara estensiva li wassal għal xiri ta' magna oħra ġdida – 1,300 kg × 8.33 × €1.190470 = €12,891.60

»(2) 13 ta' Ottubru 2014 meta l-magna waslet Malta bil-ħsarat estensivi li wassal għal xiri ta' magna oħra ġdida – 1,300 kg × 8.33 × €1.196630 = €12,958.31

»(3) 4 ta' Mejju 2016 meta ngħatat is-sentenza tal-ewwel qorti fejn instabet responsabbli s-soċjetà rittrattandi għad-danni – 1,300 kg × 8.33 × €1.234180 = €13,364.94

»Għaldaqstant skond il-kalkoli *supra* u skond liema mument ser tieġu in konsiderazzjoni l-Qorti tal-Appell, il-massimu li s-soċjetà rittrattandi setgħet tintalab tħallas bħala kumpens huwa ta' bejn €12,891.60 u

€13,364.91. Huwa pależi illi l-ammont illi s-soċjetà ritrattata *Mapfre Middlesea plc* ikkumpensat lill-assikurati tagħha fis-somma ta' €166,872.90 valur tal-magna in kwistjoni tmur ħafna *oltre* mill-massimu ta' kumpens li kellha tinżamm responsabbli sabiex tħallas is-soċjetà ritrattandi *ai termini* tal-artikolu 23(3), u allura kellu jkun il-limitu impost taħt l-artikolu 23(3) li kellu jiġi applikat mill-Qorti tal-Appell fil-każ in deżamina, u ... l-ogħla kumpens applikabbli f'dan is-sens għandu jkun dak fid-data tas-sentenza tal-ewwel qorti *ossia* l-4 ta' Mejju 2016 ammontanti għal €13,364.94 għaliex huwa s-sub-incīż (7) tal-artikolu 23 li għandu jiġi applikat in konnessjoni ma' tali komputazzjoni.

»Mingħajr preġudizzju għal dak suespost il-Qorti tal-Appell kien ikollha raġun tapplika is-sub-incīżi (1) u (2) tal-artikolu 23 u mhux il-limitazzjoni taħt is-sub-incīż (3) kieku kien jirriżulta illi kif iġid is-sub-incīż (6) tal-artikolu 23 "*Higher compensation may only be claimed where the value of the goods or a special interest in delivery has been declared in accordance with articles 24 and 26*". Għal dak li jirrigwarda il-valur tal-merkanzija, l-artikolu 24 jgħid hekk

»"The sender may, against a payment of a surcharge to be agreed upon, declare in the consignment note a value for the goods exceeding the limit in Article 23, paragraph 3, and in that case the amount of the declared value shall be substituted for that limit."

»Ma jirriżulta minn imkien illi l-valur tal-magna ġie dikjarat fid-dokumenti tat-trasport imsemmija u esebiti fl-atti processwali – fil-fatt ma hemm imniżżel l-ebda valur fl-istess dokumenti iżda biss piż u volum. *Inoltre* lanqas ma jirriżulta li ġie dikjarat xi "*special interest in delivery*" *ai termini* tal-artikolu 26 u allura l-Qorti tal-Appell applikat il-liġi ħażin meta kkonfermat il-likwidazzjoni tad-danni li waslet għaliha l-ewwel qorti a bażi tal-valur intier *ai termini* tas-sub-incīżi (1) u (2) tal-artikolu 23.

»*Inoltre*, u mingħajr preġudizzju għal dak fuq premiss, il-Qorti tal-Appell kien ikollha raġun tapplika s-sub-incīżi (1) u (2) tal-artikolu 23 u tordna illi l-valur kollu ammontanti għal €166,827.90 kellu jithallas bħala kumpens kieku irriżulta "*wilful misconduct*" taħt l-artikolu 29 *CMR* – minn imkien però ma rriżulta *wilful misconduct* u la l-ewwel qorti u wisq anqas il-Qorti tal-Appell f'xi parti mis-sentenzi rispettivi tagħhom ma jindikaw u ma jaċċennaw illi kien hemm *wilful misconduct* da parti tas-soċjetà ritrattandi (anki fid-dawl tal-fatt illi s-soċjetà ritrattata ippruvat, fl-istadju biss tas-sottomissjonijiet tagħha quddiem l-ewwel qorti u fir-risposta tal-appell minnha intavolata, timplika *wilful misconduct*, liema sottomissjonijiet l-ebda minn dawn il-qrati ma ppronuncjat ruħha dwarhom u favurihom). Dan kollu għalhekk huwa indikazzjoni ċara illi l-Qorti tal-Appell applikat il-liġi ħażin u għalhekk jeżistu l-estremi tar-ritrattazzjoni taħt l-artikolu 811(e) tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta.

»... ..

»Għalhekk a bażi ta' dan fuq premiss għandu jkun hemm rikalkolu tal-*quantum* tad-danni likwidati u pagabbli mis-soċjetà ritrattandi lis-soċjetà ritrattata a bażi tal-limitazzjonijiet taħt l-artikolu 23(3) kif ukoll *ai termini* tal-artikolu 27(7) u cjoè bl-*SDR* ikkalkolat mid-data tas-sentenza tal-ewwel onorabbli qorti tal-4 ta' Mejju 2016, biex b'hekk il-

kumpens jiġi ridott minn €166,827.90 għas-somma ta' €13,364.94. . . .

...

»Il-kundanna għall-ħlas tal-imgħax legali dekorribbli mit-22 ta' Marzu 2016 sad-data tal-ħlas effettiv:

»... .. is-soċjetà rittrattandi qed titlob rittrattazzjoni fir-rigward ta' dan il-kap a bażi tal-artikolu 811(e) tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta, in kwantu anki fil-każ tal-kundanna għall-ħlas tal-imgħax ġiet applikata l-liġi ħażin.

»Minn eżami tal-konsiderazzjonijiet tal-Qorti tal-Appell fuq dan il-kap li kkonfermaw id-deċiżjoni tal-ewwel qorti meta laqgħet it-tielet talba attriċi f'dan is-sens jidher illi ġie applikat il-prinċipju ġenerali fid-dritt nostrani fir-rigward tal-imgħax, u li jinsab fl-artikolu 1141 tal-Kodiċi Civili. *Inoltre* l-imgħax legali *ai termini* tal-liġi hija dik ta' 8% *per annum*.

»... .. anki f'dan is-sens il-liġi applikata ma kinitx il-liġi t-tajba, u dan *stante* illi, bħalma ġiet applikata l-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (CMR) għall-finijiet tal-kap tar-responsabbiltà, anki għall-finijiet tal-imgħax kellha tiġi applikata din l-istess Konvenzjoni u mhux il-prinċipju ġenerali *ai termini* tal-artikolu 1141 tal-Kap, 16 li jirregola l-imgħax.

»F'dan is-sens is-soċjetà rittrattandi tirreferi ... għall-artikolu 27 tal-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (CMR) li jittratta proprju l-kwistjoni ta' mgħax f'każ ta' kumpens taħt l-istess Konvenzjoni. L-artikolu 27(1) jaqra hekk:

»“1. The claimant shall be entitled to claim interest on compensation payable. Such interest, calculated at five *per centum per annum*, shall accrue from the date on which the claim was sent in writing to the carrier or, if no such claim has been made, from the date on which legal proceedings were instituted.”

»Mill-atti proċesswali jirriżulta illi ġiet preżentata ... kopja ta' ittra allegatament mibgħuta lil *Falcostrans Ltd* minn Patrick Muscat, dak iż-żmien *assistant general manager (designate) - claims* għan-norn ta' *Middlesea Insurance plc*, illi fiha kienu qed jitolbu lis-soċjetà rittrattandi tħallas is-somma ta' Lm71,736.00 (ekwivalenti għal €167,099.93), valur tat-telf imġarrab in relazzjoni mal-*marine cargo claim – damage to slice machine*. Għalkemm Patrick Muscat xehed permezz ta' *affidavit* ... tali korrisondenza ma tissemma mkien f'dan l-*affidavit* iżda tinstab biss esebita lejn l-aħħar tal-proċess tal-ewwel qorti fi stadju meta s-soċjetà rittrattata kienet diġà għalqet il-provi tagħha. Dan id-dokument għalkemm jista' jammonta għal *claim in writing* fis-sens tal-artikolu 27 *supra* citat ma għandux jitqies bhala tali anki peress illi d-data fuq dak id-dokument hija “10 January 2004”, li ċertament hija data żbaljata li però ma ġiet ikkorreġuta fl-ebda parti tal-atti, *stante* illi fl-10 ta' Jannar 2004 kien għadu ma seħħx il-ġarr tal-magna mertu ta' din il-kawża liema ġarr ... seħħ bejn il-5 ta' Ottubru 2004 u t-13 ta' Ottubru 2004. *Inoltre*, mingħajr preġudizzju għal dan suespost, l-ammont li ntab li f'dik l-ittra mhux konsonanti mal-ammont li dwaru nfetħet il-kawża li kien ta' Lm74,105. Apparti minn hekk, kif ben ikkonstatat l-ewwel qorti, ma saret l-ebda ittra uffiċjali mis-soċjetà rittrattata qabel ma bdiet il-proċeduri 945/2005.

»Għalhekk fin-nuqqas ta' *claim in writing ai termini* tal-artikolu 27, din il-qorti għandha tħares minflok lejn “*the date in which legal proceed-*

ngs were instituted”, çjoè s-7 ta’ Ottubru 2005, b’dana illi però għandhom jiġu applikati l-insenjamenti tal-qrati tagħna ... illi mgħax għandu jibda jiddekorri min-notifika tal-att u mhux mid-data tal-introduzzjoni tiegħu u çjoè f’dan il-każ kif ben sottolinejat *sia* mill-ewwel qorti *sia* mill-Qorti tal-Appell mid-data tat-22 ta’ Marzu 2006 ‘il quddiem.

»Għalhekk, bl-applikazzjoni tal-artikolu 27 *CMR*, is-soċjetà rittrattandi għandha, minflok, tiġi ikkundannata tħallas imgħax fuq il-kumpens limitat *ai termini* tal-artikolu 23(3) ta’ *CMR* kif riferut f’dan ir-rikors rittrattazzjoni tal-kap tal-*quantum* tad-danni bir-rata ta’ 5% *per annum* mid-data tan-notifika tal-att promotur lilha fit-22 ta’ Marzu 2006 sad-data tal-pagament effettiv

»Għaldaqstant, l-esponenti ... jitolbu bir-rispett lil dina l-qorti jogħgobha, prevja kwalsiasi dikjarazzjoni opportuna u/jew neċessarja, tilqa’ din it-talba għar-ritrattazzjoni u, wara li tordna li titwarrab u titfassar is-sentenza tas-7 ta’ Marzu 2022 fl-ismijiet fuq premessi limitatament għall-kapijiet relattivi għal-likwidazzjoni tad-danni favur is-soċjetà ritrattata u għall-kundanna tas-soċjetà ritrattandi għall-ħlas ta’ tali danni hekk likwidati kif ukoll għall-ħlas tal-imgħax legali fuq id-danni hekk likwidati, ... , kif ukoll li titwarrab id-deċiżjoni fir-rigward tal-kap tal-ispejjeż *ai termini* tal-artikolu 813 tal-Kap. 12, tordna s-smiġħ mill-ġdid tal-kawża fl-istadju tal-appell limitatament għal dawn il-kapi tas-sentenza li tagħhom qed tintalab ir-ritrattazzjonni, u, minflok, tiċhad l-ewwel u tielet talbiet attriċi u konsegwentement tiddikjara illi s-soċjetà ritrattata *Mapfre Middlesea plc* sofriet danni limitati fl-ammont ta’ €13,364.94 *ai termini* tal-artikolu 23(3) u 23(7) tal-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta’ Merkanzija (*CMR*) u tikkundanna lis-soċjetà ritrattandi *Falcostrans Ltd* sabiex tħallas tali danni limitati hekk likwidati fl-ammont ta’ €13,364.94 bl-imgħax bir-rata ta’ 5% *per annum* mit-22 ta’ Marzu 2006 sad-data tal-pagament effettiv *ai termini* tal-artikolu 27 tal-istess Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta’ Merkanzija (*CMR*).

»Bl-ispejjeż kollha kontra s-soċjetà ritrattata *Mapfre Middlesea plc*.«

8. *Mapfre* wiegħbet hekk:

»Skont ir-ritrattandi, din il-qorti applikat il-liġi ħażin. Dan billi abbinat l-art. 17 tal-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta’ Merkanzija (Kap. 486 tal-Liġijiet ta’ Malta) mal-art. 23 paragrafi (1) u (2). Minflok, din il-qorti kellha tapplika l-art. 17 flimkien mal-art. 23(3) tal-istess Konvenzjoni. Dan għaliex l-art. 23(3) jillimita r-responsabilità tal-*carrier*. Ir-ritrattandi tgħid ... illi:

»“Incidentalment il-Qorti tal-Appell dan is-sub-inċiż (3) ikkwotatu *verbatim* fis-sentenza tagħha tas-7 ta’ Marzu 2022 imma fl-istess ħin injoratu kompletament għaliex ma applikatux għall-każ in dežamina kif legalment kellha tagħmel.”

»Ir-ritrattandi tagħti l-impressjoni li din il-qorti kull ma għamlet, fil-konfront tal-art. 23(3), kien li tat ħarsa ħafifa lejn dan l-artiklu u sempliċement skartatu. Il-fatt li ma applikatx dan l-artiklu ma jfissirx li injoratu iżda għax ma japplikax għal dan l-incident, u, minflok, applikat il-provvedimenti tal-art. 29. Ħarsa lejn il-proċess turi li l-fatti kienu ferm

differenti minn hekk. Dan il-punt ġie dibattut quddiem l-ewwel qorti u kif ukoll fir-rikors tal-appell tar-ritrattandi (allura appellanti) u fir-risposta tal-istanti għal dak ir-rikors. Barra dan, ... l-appellanti ritrattandi qatt ma semmiet, qabel ma pprezentat ir-rikors, li kien japplika dan l-artiklu iżda dejjem sostniet li japplikaw ir-regolamenti tal-*British International Freight Association/Hague Rules* – teži li ġiet skartata miż-żewġ qrati.

»Wara li r-ritrattandi, fir-rikors tagħha, tat spjegazzjoni fit-tul ta' kif, skont hi, kellha ssir il-likwidazzjoni, ... tasal għall-punt li hu tant rilevanti għal din il-vertenza, u li ġie diskuss, studjat u deċiż f'għexieren ta' sentenzi tal-qrati tagħna. Ir-ritrattandi tgħid hekk:

»“... il-Qorti tal-Appell kien ikollha raġun tapplika s-sub-inċiżi (1) u (2) tal-artikolu 23 u tordna illi l-valur kollu ammontanti għal €166,827.90 kellu jiġihallas kumpens kieku irriżulta “*wilful misconduct*” taħt l-artikolu 29 CMR ...”

»L-art. 29 tas-CMR jgħid illi:

»“1. The carrier shall not be entitled to avail himself of the provisions of this chapter which exclude or limit his liability or which shift the burden of proof if the damage was caused by his wilful misconduct or by such default on his part as, in accordance with the law of the court or tribunal seised of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct.

»“2. The same provision shall apply if the wilful misconduct or default is committed by the agents or servants of the carrier or by any other persons of whose services he makes use for the performance of the carriage, when such agents, servants or other persons are acting within the scope of their employment. Furthermore, in such a case such agents, servants or other persons shall not be entitled to avail themselves, with regard to their personal liability, of the provisions of this chapter referred to in paragraph 1.”

»Dan ifisser żewġ affarijiet. L-ewwel, li l-eżerċizzju li għamlet ir-ritrattandi dwar kif għandhom jiġu likwidati d-danni kien wieħed inutili (mingħajr ma wieħed jidhōl fil-korretezza tiegħu). Kif appena lill-qorti tirriżultalha “*wilful misconduct*” skont il-liġi tagħna, l-attenwanti msemmija fis-sub-artiklu (3) ma japplikawx. Dwar jekk fil-każ preżenti kienx hemm “*wilful misconduct*”, l-esponenti tagħmel riferenza għan-nota ta' sottomissjonijiet tagħna pprezentata quddiem l-ewwel qorti u għar-risposta tal-appell. Kif ġà ntqal, ir-ritrattandi qatt ma qajmet dan il-punt, la fl-ewwel istanza u lanqas fl-appell.

»L-esponenti sejra tagħmel riferenza għal xi sentenzi ohra li nagħtaw mid-data tal-aħħar seduta quddiem il-Qorti tal-Appell. Hekk, per eżempju. fil-kawża *Middlesea Insurance plc v. Jet Services Limited et* (608/09 AE) (deċiża fis-26 ta' Mejju 2017) il-Qorti tal-Appell siltet is-segwenti mill-*International Carriage of Goods by Road: CMR* ta' Malcolm A. Clarke:

»“There is a temptation to exonerate the carrier on this ground, if he has taken all ‘reasonable steps’ to avoid the event causing loss. This would sit easily with the general duty of exercising reasonable care of cargo, which, it has been suggested, will be implied in a contract to carry goods by road. But the defence in article 17(2) makes no mention of reasonable steps and such steps are probably insufficient.

What the carrier must show is more akin to the plea of impossibility of performance of a contract which involves an event which renders the contract not merely more onerous but completely impossible of performance. Writers on the CMR are agreed that the event must be one which literally 'could not' be avoided by the carrier. It need not however, like the concept of *force majeure* in France, be unforeseeable although many events will, by the very fact that they are foreseeable, be avoidable by the carrier of whom such a high standard is required.'

»“... Il-qراطي tagħna donnhom qed isegwu din il-linja riġida fl-interpretazzjoni tal-klawsola relattiva tas-CMR - ara Sullivan v. Grech, deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fit-2 ta' Frar 2001, Galdes v. Bowman, deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fil-25 ta' Jannar 2002, u Farrugia noe v. Gatt noe, deċiża mill-Qorti tal-Kummerċ fis-7 ta' Jannar 1984, fejn intqal li 'mhux biżżejjed li ċ-ċirkustanzi kienu straordinarji imma li jridu jkunu tant straordinarji li jirrenduha irnpossibli lill-*carrier* li jimpediha anke bl-akbar diliġenza. L-essenza tad-difiża hija l-imprevedibilità u l-inevitabilità”.

»... ..

»Fit-tieni lok, dan kollu jqajjem dubbju serju dwar l-applikabilità tal-art. 811(e) tal-Kap. 12. Huwa ferm evidenti li din hi kwestjoni ta' interpretazzjoni tal-liġi u ċertament mhux waħda ta' applikazzjoni ta' liġi minflok oħra li kellha tkun applikata. Għalhekk l-esponenti għamlitha ċar mill-bidu f'din ir-risposta li l-art. 811 ma jagħtix dritt tat-tieni appell.

»Fir-rikors għal ritrattazzjoni r-ritrattandi tkompli tgħid illi:

»“... minn imkien però ma rriżulta *wilful misconduct* u la l-ewwel qorti u wisq anqas il-Qorti tal-Appell f'xi parti mis-sentenzi rispettivi tagħhom ma jindikaw u ma jaċċennaw illi kien hemm *wilful misconduct* da parti tas-soċjetà ritrattandi (anki fid-dawl tal-fatt illi s-soċjetà ritrattata ippruvat fl-istadju biss tas-sottomissjonijiet tagħha quddiem l-ewwel qorti u fir-risposta tal-appell minnha intavolata, timplika *wilful misconduct*, liema sottomissjonijiet l-ebda minn dawn il-qراطي ma ppronunċjat ruħha dwarhom u favurijhom).”

»Din id-dikjarazzjoni ma hix korretta u hi sleali għall-fatti. Fl-ewwel lok, kif ġà intqal qabel, l-applikabilità tal-art. 29 tas-CMR *Rules* ġie trattat quddiem l-ewwel qorti kif jidher mill-proċess, partikolarment fin-nota ta' sottomissjonijiet tal-istanti u anke fis-sentenza tal-ewwel qorti, u dan minkejja l-fatt li r-ritrattandi lanqas biss ma qajjem dan il-punt quddiem il-Prim' Awla jew il-Qorti tal-Appell. Dwar dan l-ewwel qorti saħqet illi:

»“Wara li rat il-provi prodotti fil-mori ta' dawn il-proċeduri, il-qorti hija tal-fehma illi ġie suffiċjentement provat illi l-merkanzija ordnata mis-soċjetà assikurata soffriet ħsara waqt it-traġitt tagħha mill-Ingilterra lejn Malta. Jirriżulta illi, meta waslet Malta, il-magna ma kinetx fuq il-*pallet* oriġinali tagħha, u dan billi skont id-*diagram* mogħti mill-kumpannija li ħadet ħsieb il-*packing* tal-magna lill-Inġinier Ellul, il-magna kienet oriġinarjament fuq *two-tier pallet* u kienet marbuta mal-*pallet* bi *steel straps*. Meta waslet Malta però kienet tinsab fuq *single-tier pallet* u ma kinetx marbuta mal-*pallet*. Irriżulta wkoll illi l-magna lanqas ma kienet marbuta mal-*container*. Minħabba f'hekk il-magna tidher li ssubiet ħsarat konsiderevoli

waqt li kienet qed tingarr u, b'riżultat, soffriet danni estensivi kif jidher fir-rapport tal-Inġinier Ellul.”

» L-ewwel qorti issoktat tippronunzja ruħha:

»“Il-baži tar-responsabilità tat-trasportatur tinsab fl-artikolu 17(1) tar-regolamenti ta' *CMR*, li jgħid:

»“The carrier shall be liable for the total loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery.’

»“... .. il-baži ta' responsabbiltà enunċjata fis-*CMR* mhix eskluża billi dak li jkun aġixxa diligentement, iżda hemm oneru akbar mixhūt fuq it-trasportatur, li jrid jieħu l-mezzi kollha biex jevita kull ħsara jew serq.

»“... ..

»“Il-qorti tqis illi s-soċjetà konvenuta naqset milli tieħu l-prekawzjonijiet kollha neċessarji sabiex tevita illi tiġi rekata ħsara lill-merkanzija tas-soċjetà assikurata, senjatament billi l-merkanzija ma ġietx marbuta mal-*container* sabiex din tkun sigura waqt it-traġitt. Filfatt, fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha s-soċjetà konvenuta *Falcotrans* twaħħal fis-soċjetà *Thomas Smith Co. Ltd* għall-ħsara subita mill-magna ordnata mis-soċjetà assikurata; però ... kienet is-soċjetà *Falcotrans Limited* biss illi kellha relazzjoni kuntrattwali mas-soċjetà assikurata, u għalhekk għandha tkun hi illi twieġeb għan-nuqqasijiet tal-persuni li qabbdet sabiex iwettqu x-xogħol li kienet ġiet inkarigata biex tagħmel hi.”

»Altru li l-ewwel qorti ma rriżultat hiex *wilful misconduct*. Iżjed minn hekk, ir-ritrattandi dejjem irriteniet, tul il-proċess tas-smiġħ tal-każ quddiem iż-żewġ qrati, li s-*CMR Rules* ma kinux applikabbli f'dan il-każ iżda kienu applikabbli l-*Hague Rules*. Issa, fir-rikors għal ritrattazzjoni, l-appellanti ritrattandi marret kontra dak kollu li saħqet fuqu tul il-proċess kollu u addirittura mhux biss qed tgħid li s-*CMR Rules* huma applikabbli, iżda li ż-żewġ qrati applikaw din il-liġi ħażin, *Electa una via non datur recursus ad alteram*, speċjalment fi stadju ta' ritrattazzjoni. Meta wieħed iqis in-negliġenza kbira li aġixxa biha t-trasportatur waqt it-traġitt tal-merkanzija, qajla hi sorpriża li, sar-rikors għal ritrattazzjoni, ir-ritrattandi saħaq li s-*CMR Rules* ma kinux japplikaw! Irriżulta, per eżempju, li l-magna ma kinetx marbuta sew tant li kienet “*unlashed and unsecured to its single tier pallet*”. Sabiex jipprova jaħbi d-danni, it-trasportatur saħansitra reġa' geżwer il-magna fil-plastik biex jgħatti l-ħsarat.

»Ir-ritrattandi tissokta tilmenta li lanqas il-Qorti tal-Appell ma kkunsidrat dan il-punt. Din il-qorti kkunsidrat l-aggravji kollha mressqa mill-appellanti ritrattandi. Jidher li l-appellanti ma ħassux aggravat minn dik il-parti tas-sentenza tal-ewwel qorti fejn sabet lit-trasportatur ħati ta' *wilful misconduct*. Minkejja dan, il-Qorti tal-Appell irrifert għar-risposta tal-appell tal-istanti ritrattati:

»“Iżżid tgħid li d-disposizzjonijiet tal-klawsola msemija fil-polza ta' tagħbija jgħoddu biss għal min huwa msieheb fil-*British International Freight Association* u għalhekk ma jgħinix lill-appellanti, li ma wrietx li hija msieħba ma' dik l-assoċjazzjoni. Għalqet billi qalet li, f'kull każ, il-limitazzjoni msemija fil-polza m'hijiex waħda awtomatika, u, fid-dawl tal-bosta sentenzi mogħtijin mill-qrati tagħna u minn dak li jiktbu l-awturi fil-qasam, ma jistax jingħad li l-

qorti kienet se ssib li l-appellanti ma kinitx naqset bi traskuraġni fit-twettiq tal-ħatra mogħtija lilha.”

»Jidher ċar mis-sentenza li l-Qorti tal-Appell laqgħet dan l-argument tal-appellati ritrattati. Fuq kollox, il-qorti mxiet fuq insenjament kostanti tal-qradi tagħna. F’para. 28 tas-sentenza tagħha, il-Qorti tal-Appell tiddikjara b’mod ċar illi.

»28. Il-qorti ssib li, ladarba l-kwestjoni tal-ħtija f’dan il-każ hija regolata bit-termini tas-*CMR Convention*, ma tistax tilqa’ l-aggravju tal-appellanti kif imressaq. Għall-kuntrarju, issib li l-kejl tal-kumpens irid jittqies skont dak li tipprovdni l-imsemmija Konvenzjoni fl-artikoli 17 u 23 tagħha.

»“29. Hija r-regola wkoll li tali kumpens jittqies b’riferenza għal kemm kienet tiswa l-merkanzija fil-waqt li t-trasportatur ħadha biex iġorrha. L-ewwel qorti wettqet eżerċizzju tajjeb ta’ stħarriġ ta’ kemm kienet in-nefqa li l-assigurati ta’ *Mapfre* daħlu għaliha biex xtraw u ġabu f’Malta l-magna l-oħra. L-appellanti u l-ebda wieħed mill-appellati l-oħrajn ma jidher li miera dawk il-provi.

»“30. Ladarba dan hu hekk, ma hemm l-ebda raġuni għalfejn din il-qorti jmissha twarrab il-fehma tal-ewwel qorti u ssib li l-likwidazzjoni mwettqa fis-sentenza appellata hija waħda tajba u skont il-liġi”

»Jidher ċar biżżejjed li l-Qorti tal-Appell ikkunsidrat sew il-fatti tal-każ u deherilha li ma kien hemm l-ebda raġuni għaliex kellha tiddisturba s-sentenza tal-ewwel qorti.

»It-tieni lment tar-titrattandi – kif ġie kalkolat l-imgħax

»Skont ir-ritrattandi, il-qorti, fiż-żewġ istanzi, “ma applikatx il-liġi t-tajba” billi, għal dak li jirrigwarda l-imgħax, applikat l-art. 1141 tal-Kap. 16 u mhux is-*CMR*. L-esponenti tistqar li ssibha diffiċli tifhem ir-raġunament tar-ritrattandi. Donnu qed tallega li dokumenti esibiti quddiem l-ewwel qorti ma messhomx ġew eżibiti jew m’humieq validi. Dan jinkludi l-*claim in writing* li hu esibit, u erroneament juri d-data 10 ta’ Jannar 2004, meta kellha tkun 10 ta’ Jannar 2005. *Lapsus* ċar li jista’ jiġi korrett, kif fil-fatt ġara. L-esponenti ma jfossx li jista’ jikkumenta iktar minn hekk ħlief li jinnota li, għal darb’oħra, l-appellanti ritrattandi biddlu għal kollox l-argument minn wieħed ta’ “minn meta jibda jiddekorri l-imgħax” għal wieħed ta’ “x’imgħax kellu jiddekorri”. Ladarba l-Qorti tal-Appell applikat l-art. 29 tal-Kap. 486, kull provvediment dwar limitazzjoni ta’ responsabilità li jinsab fil-bqija tal-Att ma japplikax – dan jiswa għall-imgħax ukoll.

»... ..

»Il-Qorti tal-Appell ċaħdet dan l-aggravju wkoll, b’mod skjett, meta qalet li:

»“33. Il-qorti tqis li dan l-aggravju wkoll mhux mistħoqq. Ir-raġunijiet imsemmija mill-appellata *Mapfre* huma lkoll tajba u l-qorti toqgħod fuqhom. L-ewwel qorti mxiet sewwa fil-qies tagħha ta’ din it-talba ta’ *Mapfre*. U ladarba l-pretensjonijiet ta’ *Mapfre* kienu mressqa l-ewwel darba fl-att taċ-ċitazzjoni li bih infetħet il-kawża, l-imgħax kellu jibda miexi minn dakinhar li l-appellanti laqgħet in-notifika ta’ dak l-att promotur.

»“... .. il-qorti tirrileva li lanqas wara li nġhatat is-sentenza preliminari ma jidher li l-appellanti ħadet passi biex tara li, għall-anqas, tikkawtela l-ammont reklamat minn *Mapfre*. Dan lanqas ma sar wara li nġhatat is-sentenza appellata, f’liema każ, b’depożitu tas-somma pretiża taħt is-setgħa tal-qorti, il-mixi tal-imgħax kien jitwaqqaf.”

»... ..«

9. Il-Qorti tal-Appell setgħet tqis l-appell biss fid-dawl tal-aggravji li tressqu quddiemha. L-aggravji kienu tlieta: l-ewwel aggravju kien dwar responsabilità; it-tieni kien dwar likwidazzjoni tad-danni; it-tielet kien dwar l-imgħax. F’dawn il-proċeduri ta’ ritrattazzjoni ir-responsabilità ma hijiex kontestata; l-ilment quddiem il-qorti llum dwar applikazzjoni ħażina tal-liġi jolqot biss il-likwidazzjoni tad-danni u l-imgħax.
10. L-aggravju dwar likwidazzjoni ta’ danni deċiż fis-sentenza attakkata kien jolqot id-deċiżjoni tal-qorti tal-ewwel grad illi l-materja hija regolata bil-Konvenzjoni dwar il-Ġarr Stradali Internazzjonali ta’ Merkanzija (*CMR*), inkorporata fl-Att dwar Ġarr Stradali Internazzjonali ta’ Merkanzija [“Kap. 486”] waqt illi *Falcotrans* qalet illi l-materja kellha tkun regolata bid-disposizzjonijiet tal-liġi dwar għarr ta’ merkanzija bil-baħar u mhux fuq l-art, kif qalet l-ewwel qorti.
11. L-aggravju għalhekk kien fis-sens li ma kellux jiġi applikat il-Kap. 486, u mhux li kellu jiġi applikat l-art. 23(3) tal-Konvenzjoni, kif *Falcotrans* qiegħda tgħid issa fir-rikors għal ritrattazzjoni.
12. Iżda ladarba l-ewwel qorti applikat il-Kap. 486 bla ma applikat ukoll l-art. 23(3) tal-Konvenzjoni, u l-aggravju tal-appell kien biss li ma kellux jiġi applikat il-Kap. 486 u l-aggravju ma kienx ukoll illi, fl-ipotesi li jiġi applikat il-Kap. 486, kellu jiġi applikat ukoll l-art. 23(3), il-Qorti tal-Appell kellha tqis

biss jekk hux applikabbli l-Kap. 486, u ma setgħetx tqis ukoll jekk kellux jiġi applikat l-art. 23(3), ladarba dik il-kwistjoni ma tqanqlitx quddiemha.

13. Is-sentenza attakkata mela applikat sew il-prinċipju kontra deċiżjoni *ultra* jew *extra petita*, u ma jistax jingħad illi, għax għamlet hekk, mela applikat il-liġi hażina. Fi kliem ieħor, jekk din il-qorti tħassar is-sentenza attakkata u tiġi biex tqis mill-ġdid l-appell, xorta ma tkunx tista' tidhol fil-kwistjoni dwar l-art. 23 ladarba dak ma huwiex meritu tal-appell.
14. Jekk *FalcoTRANS* qiegħda tgħid illi l-ewwel qorti għamlet hażin li ma applikatx l-art. 23(3) messha ressqet aggravju f'dak is-sens fir-rikors tal-appell, u mhux ma tqanqalx dik il-kwistjoni biex tqanqalha issa f'dan l-istadju, għax il-proċeduri ta' ritrattazzjoni ma humiex appell minn appell.
15. L-istess jingħad dwar l-ilment fuq l-impjgħax. L-ewwel qorti kkundannat lil *FalcoTRANS* tħallas "l-impjgħax legali dekoribbli mit-22 ta' Marzu 2006 sad-data tal-pagament effettiv". It-22 ta' Marzu 2006 kienet id-data tan-notifika taċ-ċitazzjoni. L-aggravju tal-appell kien illi l-ewwel qorti ma messhiex sabet illi l-impjgħax jibda jgħaddi minn dakinhar tan-notifika, iżda minn dakinhar li ngħatat is-sentenza appellata għax ma kienx htija tagħha li għadda daqshekk żmien biex inqatgħet il-kawża; l-aggravju ma kienx, kif qiegħda tgħid *FalcoTRANS* issa, illi "bl-applikazzjoni tal-artikolu 27 CMR, is-soċjetà ritrattandi għandha, minflok, tiġi ikkundannata tħallas impjgħax ... bir-rata ta' 5% *per annum* mid-data tan-notifika tal-att promotur lilha".
16. Din il-qorti korrettement ċaħdet l-aggravju mressaq quddiemha għax "l-impjgħax kellu jibda miexi minn dakinhar li l-appellanti laqgħet in-notifika ta'

dak l-att promotur”; ma qisitx il-kwistjoni jekk japplikax l-art. 27 tal-Konvenzjoni għax dik il-kwistjoni ma tressqitx quddiemha.

17. Jekk *Falcotrans* qiegħda tgħid illi l-ewwel qorti għamlet ħażin li ma applikatx l-art. 27 messha ressqet aggravju f’dak is-sens fir-rikors tal-appell, u mhux ma tqanqalx dik il-kwistjoni biex tqanqalha issa f’dan l-istadju.

18. Lanqas dwar l-imgħax għalhekk ma jista’ jingħad illi s-sentenza attakkata applikat il-liġi ħażin.

19. Il-qorti għalhekk tiċħad it-talba għat-tħassir tas-sentenza attakkata u biex l-appell jinstema’ mill-ġdid.

20. L-ispejjeż ta’ dan l-episodju tħallashom *Falcotrans*.

Giannino Caruana Demajo
President

Anthony Ellul
Imħallef

Robert G. Mangion
Imħallef

Deputat Reġistratur
rm